

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

Apare: DUMINECA

Prețul Abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria pe an . 10 coroane
 " " " " pe 1/2 an . 5 " "
 " România și străinătate pe an . 14 franci
 " " " " " " pe 1/2 an 7 " "

Prețul inserțiunilor:

Pentru publicațiuni oficiale, concurse, edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte, 6 cor., până la 200 de cuvinte, 8 cor., de aci în sus 10 cor.

Corespondințele se adresează redacțiunii

„FOAIA DIECESANĂ“;

cară banii de prenumerațiune și inserțiuni la

ADMINISTRAȚIA

Librăriei și Tipografiei diecesane în Caransebeș

Congresul național-bisericesc

(continuare)

Sedința a VIII la 13/25 Maiu. Sedința se deschide la 5 oare p. m. Protocolul ședinței dinainte de amăzi, nefiind pe deplin redactat, autenticarea lui se amână pe altă dată.

La ordinea zilei e comisiunea școlară. Raportor Dr. George Popa. Obiectul e raportul consistoriului metropolitan despre sistemizarea salariilor învățătoresci cu suma de 300 fl. în fața articolului de lege XXVI din 1893.

Raportul consistorial arată la locul prim cuprinsul articolului de lege XXVI din 1893 cunoscut cetitorilor noștri.

La locul al doilea arată, că consistoriul metropolitan a pus la cale o colecție pentru ameliorarea salariilor învățătoresci, care până acum a ajuns la suma de 72.664 fl. 78 cr.

Suma aceasta nu va asigura existența școalelor noastre, de oarece trebuințele sunt așa de multe, încât am avea nevoie de 2 milioane floreni, ca din interese se putem acoperi salariile normale, și acele însă numai la școalele existente. Dacă însă am voi să înființăm școale în toate acele comune, cari azi nu au școală confesională, ci elevii cercețază școalele de stat sau comunale din respectivele comune, atunci ni-ar trebui numai pentru personalul didactic suma de 5 milioane.

În special ni s'a arătat, că în arhidieceasă din școalele existente nu sunt asigurate 276, și că pentru întregirea salariilor învățătoresci la aceste se recere o sumă anuală de 34.699 fl. 65 cr.

În districtul consistoriului din Orașea-mare se recere la an suma de 16.460 fl. 86 cr. pentru 136 de școale.

În districtul consistoriului din Arad se recere suma de 5636 fl. 40 cr. pentru 39 de școale.

În general pentru asigurarea școalelor existente din arhidieceasă și din diecesa Aradului se recere suma anuală de 56.796 fl. 91 cr.

Din diecesa Caransebeșului n'a intrat conspect nici despre școalele, cari n'au dotațiunea corespunzătoare, nici despre suma, care s'ar recere pentru întregirea salariilor învățătoresci la suma minimală de 300 fl.

În conformitate cu propunerea comisiunii cu unanimitate s'au luat următoarele concluse:

1. *Comunele bisericesci, organizate în conformitate cu statutul organic, sunt obligate a susține una sau mai multe școale populare confesionale, și amăsorat prescrișelor art. de lege XXVI din 1893 a presta pre lângă cortel și grădină salariu anual de cel puțin 300 fl. pentru un învățătoriu ordinar și cel puțin 200 fl. pentru un învățătoriu adiunct.*

2. *Comunele bisericesci sunt îndatorate a se îngriji preventiv, ca cuincuenalele de câte 50 fl. la număr cinci, cu 250 fl. să se aseme învățătorilor cualificați și definitivi cu începere dela 1 Octomvrie 1898, adecă: îndreptățirea la cuincuenale să începe cu 25 Septemvrie 1893 — pentru învățătorii aplicați de mai înainte cu cualificațiune deplină și definitiv, deci prima cadentă sau rată pentru solvirea de cuincuenale este la 1 Octomvrie 1898; cară pentru învățătorii, cari intră mai târziu în funcțiune, se compută îndreptățirea dela intrarea lor în serviciu ca definitivi.*

3. *Salariile învățătoresci se pot constitui din bani în numărariu, din naturalii, din realități, sau din venitul pământului.*

4. *Față de acele comune bisericesci, cari nu ar presta prin organele proprii salariul învățătoresc prescriș, consistoriele eparhiale sunt obligate a procede din oficiu, adecă a procura repartitițiunea salariului în sarcina parohienilor, și a lua măsuri pe calea autorității administrative pentru încasarea aceluia.*

5. Comunele bisericesci, cari vor dovedi, că din cauza sărăciei nu pot întregi salariul învățătoresc, vor avea a recurge după ajutoriu la Consistoriu concernent.

Consistoriul, aflând cererea întemeiată, va asemna ajutoriul recerut din fondul menit spre acel scop, sau va esopera subvențiune dela stat.

6. Să recomandă eparhiilor, ca la încuviințarea ajutoarelor să fie cu considerare mai ales la comunele centrale, micste și mărginașie, și la asecurarea cuincuenaliilor.

7. Colecta efeptuită de consistoriul metropolitan să împarte între eparhii în proporțiunea trebuințelor anume primesce:

- a) arhidieceasa 3/6 parte.
- b) eparhia Aradului, ambele consistoare 2/6.
- c) eparhia Caransebeșului 1/6 parte.

Aceasta dotațiune, precum și alte resoarte destinate spre acest scop, vor forma în fie-care eparhie un fond de sine, menit spre întregirea salariilor învățătoresci.

8. Colecta pentru aceste fonduri să se continue și de aci înainte, ear rezultatul colectei să se distribuie între eparhii în fie-care an în proporțiunea stabilită în punctul precedent.

A urmat apoi la ordinea zilei raportul comisiunei organizatoare în obiectul împărțirii cercurilor electorale pentru alegerea de deputați la congresul național-bisericesc. Raportorul Nicolae Zigre în numele comisiunei arată, că eparhiile singuratice sunt învoite cu noul proiect de împărțire al cercurilor electorale și propune ca să se accepteze întru toate proiectul consistoriului metropolitan carele în ce privesce diecesa Caransebeșului e compus fără considerare la dispusțiunile statutului organic, cari cer, ca pe teritoriul confiniului militarui să cadă 10 deputați mireni.

La obiectul acesta s'a desvoltat o desbatere foarte animată. Primul vorbitoriu contra propunerii făcute de comisiunea organizatoare a fost deputatul Ioan Ionaș, carele cu provocare atât la statutul organic cât și la articolul de lege IX din 1868, cari provăd apriat 10 deputați mireni pentru granița militară, propune susținerea împărțirii vechi pentru diecesa Caransebeșului carea este în consonanță cu dispusțiunile legii.

Deputatul Coriolan Bredicean a susținut propunerea comisiunei. După D-Sa pretensiunea de a să da grănicerilor 10 cercuri mirenesci a avut loc până când a esistat granița, acum însă după ce prin lege s'a desființat granița, și după ce și școalele din fostul confiniu militarui s'au declarat de școale comunale luându-li-se caracterul confesional național, pretensiunea nu mai are sens. Densul se miră cum nu a venit până acum cele 2/3 parți din populațiunea diecesei Caransebeșului, și se-și ceară parte dreaptă în reprezentarea diecesei la congres.

Pentru drepturile grănicerilor au mai vorbit deputații Ioan Budințianu și Petru Truța.

După terminarea desbaterei a vorbit din nou contrapropunătorul Ioan Ionașiu și apoi raportorul comisiunei deputatul Zigre, carele a zis între altele, că dacă așa de mult țin grănicerli la cele 10 cercuri, atunci să stăruiască a să restituie instituțiunea de grăniceri și atunci eară li vor da ajutoriu și privilegiu.

La vot s'a primit propunerea comisiunei organizatoare, și cu aceasta ședința s'a încheiat la oarele 7 sara.

Ședința a IX-a ținută la 14/26 Maiu. Ședința se deschide, la 10 oare a. m. și se cetesce protocolul ședinței a VII-a care cu unele modificări stilare se autentică.

Protocolul ședinței a VIII-a cetindu-se asemenea se verifică.

Notificarea președintelui, că deputaților Ioan Turcu și G. Dima le-a acordat concediu pe 3 zile se i-a spre scire.

Președintele presentă:

a) petițiunea comitetului parohial din Mehadia, ca protopresbiterul acelu tract în înțelesul dispozițiilor esistente, să rezideze acolo;

b) cererea telegrafică a comunei bis. Agadiciu (eparhia Caransebeșului) în afacerea cu preotul de acolo Ioan Simu.

Ambele se transpun comisiunei petiționare.

Referitoriu la întregirea și respective reconstituirea consistoriului metropolitan, în care trei și eventual patru locuri clericale au devenit vacante și anume: a) un post de asesor ordinarui în senatul bisericesc prin repausarea ppresbiterului G. Crăciunescu; b) un post de asesor ordinarui în senatul școlariu prin moartea presbiterului Ioan Popescu; c) un post de asesor suplent în senatul episcopesc prin moartea ppresbiterului Romul de Crainic; și eventual d) un post de asesor ordinarui în acelaș senat prin morbul psihic al protosincelului Nicanor Frateșiu, presidiul propune, ear congresul enunță a să pune la ordinea zilei, ca obiectul prim în ședința de mâne.

Biroul având în vedere §. 24 din Regulamentul afacerilor interne congresuale raportează, că deputații Mihaiu Veliciu și Aurel Suci, nici nu s'au înfățișat la congres în cele 5 zile prime, dar nici nu și-au legitimat absentarea.

Deputatul P. Cosma propune, ear congresul consideră de justificată absentarea lor, fiindu-i cunoscuta cauzele, pentru cari acești doi deputați nu s'au putut înfățișa.

Urmează la ordinea zilei raportul comisiunei organizatoare, carea prin raportorul său Nicolae Zigre referează și face propunerea în obiectul înființării eparhiilor noae pe teritoriul provinciei noastre metropolitane.

Deputatul Nicolae Ivan face următoarea contrapropunere: înființarea de episcopii noue între împrejurările actuale, din motivele relevate în raportul

consistoriului metropolitan, nefiind posibilă, — se ține în suspens până la timpuri mai oportune.

După o dezbateră mai îndelungată, punându-se la vot ambele propuneri, se primesc propunerile comisiei.

Congresul deci aduce ca conclud: Consistoriul metropolitan se înserează cu considerare atât la împărțirea teritorială și numărul populației, cât și cu privire la cota din fondurile eparhiale actuale, la care ar putea fi îndreptățite înființările eparhiale a elabora câte un proiect detaliat de arondare:

a) pentru înființarea a două eparhii noi contemperate în concludul congresual de sub Nr 243 din a. 1878.

b) pentru înființarea a trei eparhii noi, din care una se fie propusă pe teritoriul arhidiecesei.

Ambele proiecte se le comunice sinoadelor eparhiale actuale pentru a se pronunța asupra acelor, ear după aceea împreună cu enunțările sinoadelor eparhiale se le prezente la timpul său congresului național-bisericesc spre rezolvire în merit.

Aceeași comisiune raportează asupra propunerii consistoriului metropolitan, privitoare la regularea modului de reprezentare a bisericii noastre la toate ocaziunile, când va avea a se prezenta.

La propunerea comisiei se enunță: de oare-ce nu e oportun a se regula în uniformitate și în mod obligatoriu modalitățile reprezentării bisericii noastre la anumite ocaziuni, sinodul de astădată nu intră în regularea acestui act de curtuasie, ci lasă cestiunea în competența prelaților nostri.

Tot comisiunea organizatoare referează asupra propunerii deputatului V. Mangra, ca discursul Escelenței Sale I. P. S. D. arhiepiscop și metropolit Miron Romanul, rostit la deschiderea congresului se se predee unei comisii speciale, ca să-l studieze și să prezente congresului un proiect de răspuns.

Deputatul Vasile Dămian propune eliminarea motivului al doilea din propunerea comisiei.

Cu delăturarea acestei propuneri, congresul primește propunerea întreagă a comisiei și se enunță: având în vedere, că după regulamentul afacerilor interne congresuale și după usul urmat în trecut, la cuvântul presidial de deschidere, nu se dă răspuns; având în vedere, că momentele principale din viața noastră bisericească, asupra cărora, are congresul a se pronunța, au se fie cuprinse toate în rapoartele consistoriului metropolitan, ca organ executiv al metropoliei, din aceste considerațiuni propunerea făcută de deputatul Vasile Mangra, de a se da cuvântul de deschidere unei comisii speciale, spre al studia și a veni cu un proiect de răspuns la acela — nu se primește, ci se trece la ordinea zilei.

Asupra cererii consistoriului metropolitan de a i-se da autorizarea, ca se poată nimici actele electorale congresuale — cu excepțiunea protocoalelor de scrutiniu — cari sunt mai vechi de 10 ani,

aceeași comisiune propune, ear congresul decide: considerând, că actele electorale dela singuraticile comune și preste un timp mai îndelungat pot conținea unele date locale de valoare istorică, autorizarea cerută nu se acoardă, ci este avisat consistoriul a se îngriji de păstrarea și conservarea acelor.

Fiind timpul înaintat, presidiul anunță ședința procsimă pe mâne la 9 oare a. m., ear cea prezentă se încheie.

Sedința a X-a la 15/27 Maiu. Sedința se deschide la oarele 9 dimineața; se cetesce protocolul ședinței a IX-a și se autentică.

În legătură cu concludul congresual, mai nainte de a se pune la cale alegerile asesorilor ordinari și suplenți în consistoriul metropolitan, deputatul Partenie Cosma propune și congresul decide:

De oare-ce este notoric, că asesorul ordinariu în senatul epitropesc, Nicanor Frateș este greu morbos de alienație mentală incurabilă, din care motiv posturile, ce le-a ocupat în consistoriul arhidiececan ca asesor, în sinodul arhidiececan și la congresul actual, ca deputat ales s'au declarat de vacante — se dechiară vacant și postul ce-l ocupă în consistoriul metropolitan.

Președintele propune, ca asesorii actuali ai senatelor se se declare, de aleși și pe viitoriu și se se întregiască numai locurile devenite vacante; ear deputatul Vasile Mangra propune aditament, ca congresul din motivele, pentru cari s'a ținut în suspens verificarea deputatului Dr. Iosif Gall, făcând-o pendentă dela votul sinodului episcopesc — se declare vacant și locul dlui Dr. Iosif Gall, de asesor ordinariu în senatul școlariu.

Congresul cu delăturarea aditamentului deputatului Vasile Mangra hotărăsece:

Asesorii actuali ai senatelor bisericesc, școlariu și epitropesc la consistoriul metropolitan se declară aleși și pe viitoriu, și au se se întregiască numai locurile devenite vacante la aceleași senate.

Vacante sunt: a) un post de asesor ordinariu în senatul bisericesc;

b) un post de asesor ordinariu clerical în senatul școlariu;

c) un post de asesor ordinariu clerical în senatul epitropesc; și

d) un post de asesor suplent clerical în senatul epitropesc.

În necs cu conclusele precedente punându-se numai decât la ordine alegerea asesorilor la posturile vacante ședința se suspinde pe 10 minute pentru eventuale combinări. Redeschizându-se ședința, alegerea se face prin votare secretă cu ședule, pentru care la apelul nominal răspund 47 deputați și 3 arhierii.

Constatat fiind, că numărul ședulelor este egal cu numărul votanților se alege pentru efectuarea scrutiniului o comisiune consistătoare din deputați: Dimitrie Coltofean, Petru Truța și George Feier.

Comisiunea financiară prin raportorul său Dr. Ioan Mihu, referență asupra raportului consistoriului metropolitan, ca senat epitropesc cu data 23 August 1894 Nr. 56—60 M., și cu data de 6 Maiu a. c. Nr. 20 M. prin care se aștern rațiunile fondurilor metropolitane pe anii 1891, 1892, 1893 și 1894. La propunerea comisiunei congresul i-a următorul conclud:

Rațiunile fondurilor metropolitane pentru anii 1891, 1892, 1893 și 1894, aflate esacte și în regulă — se aproabă, încuviințându-se totodată super-erogatul de fl. 402.21, făcut la fondul domestic în anii 1893 și 1894 și votându-se absolutorii recerut pentru anii, la cari se refer rațiunile, — ear scontrarea efeptuită prin comisiunea financiară la cassa metropolitană, din care rezultă, că atât purtarea registrelor la cassa, cât și starea efectelor și valorilor s'au aflat în ordine — se i-a spre știință.

În fine se însărcinează consistoriul metropolitan a alătura pe viitoriu la raportul său, care însoțesc subscernerea rațiunilor, și un sumariu, din care să fie evident: cu cât au crescut sau au scăzut fie-care fond dela ultima sesiune congresuală, ear în însuș raportul a face evidentă și a motiva fie care abatere dela preliminarium.

Aceeaș comisiune raportează asupra budgetului consist. metrop. pentru anii 1895, 1896 și 1897.

Conform propunerii comisiunei congresul statorește budgetul anual al consistoriului metropolitan cu valoare pentru anii 1895, 1896 și 1897, precum urmăază:

I. Recerinte.

1. Salariu secret metrop.	1200 fl.
2. Adans pers. secret. metr.	800 fl.
3. Remunerațiune pentru cassariu și controlor	1000 fl.
4. Remunerațiune pentru fiscal	200 fl.
5. Unui scriitoriu salariu	600 fl.
6. Chirie pentru cancelării	350 fl.
7. Spese de cancelărie, lemne, tipărituri etc.	300 fl.
8. Unui servitoriu remun.	120 fl.
9. Diurne și spese membrilor consistoriali	800 fl.
10. Mobile	100 fl.
11. Spese neprevăzute	600 fl.
	<hr/>
	5570 fl.

II. Acoperire.

1. Economii la casa domestică	1700 fl.
2. Din venitul fondului general	1200 fl.
3. Tace apelationale	200 fl.
4. Dela fundațiunea Gezsdn	1200 fl.
5. Dela fondul celor două eparhii ca contribuțiune de administrațiune	400 fl.

6. Protocoale congresuale	200 fl.
7. Interese intercalare	100 fl.
8. Contribuiri anuale dela eparhii a 200 fl.	600 fl.
	<hr/>
	5600 fl.

Comisiunea scrutinătoare esmisă raportează că:

a) pentru postul de asesor ordinarium în senatul strins bisericesc a întrunit arhimandritul vicariu episcopesc Iosif Goldiș 36, 12 sedule albe și de pe 2 sedule au fost șters nămele;

b) pentru postul de asesor ordinarium în senatul școlariu protopresbiterul Zaharia Boiu 37, și protopresbiterul Nicolae Cristea 1 vot; 12 sedule albe;

c) pentru postul de asesor ordinarium în senatul epitropesc protopresbiterul Mateiu Voileanu 36, judele de tablă în pensiuș Petru Pipos 1 și protodiaconul Dr. Remus Roșca 1 vot;

d) pentru postul de asesor suplent în senatul epitropesc a întrunit protodiaconul Dr. Remus Roșca 33, protopresbiterul Dr. Nicolae Maier 3, protopresbiterul Moise Lazar 1, protopresbiterul Mateiu Voilean 1; 12 sedule albe;

În urma acestui rezultat: arhimandritul vicariu episcopesc Iosif Goldiș se declară ales asesor ordinarium în senatul strins bisericesc; pe care Escelenția Sa I. P. S. D. metropolit în sensul statutului organic îl întărește la acest post. Deputații: protopresbiterul Zaharia Boiu se declară ales asesor ordinarium în senatul școlariu, și protopresbiterul Mateiu Voileanu în senatul epitropesc; ear protodiaconul Dr. Remus Roșca se declară ales asesor consistorial suplent în senatul epitropesc.

În legătură cu punctul precedent și cu considerare, că asesorii suplenți Iosif Goldiș și Zaharia Boiu, au fost aleși de asesori ordinari, au venit în vacanță două posturi de asesori suplenți, și anume unul în senatul strins bisericesc și altul în cel școlariu, se pune la ordinea zilei alegerea câte a unui asesor clerical suplent în senatul strins bisericesc și în cel școlariu și spre scopul eventualelor combinări sedința se suspinde pe 10 minute, ear după redeschidere se pune la ordine votare, și se constată, că la apelul nominal răspund 44 deputați, și 3 arhierii, număr ce consună cu numărul sedulelor. Sedulele se predau spre scrutare comisiunei esmise.

În cauza verificării deputaților aleși Dr. Iosif Gal și Ioan Beles, comisiunea verificătoare prin raportorul Ilie Traiță face următoarea propunere: Alegerile deputaților Dr. Iosif Gal și Ioan Beles în partea formală se află în ordine; considerand însă că numiții aleși deputați ca membri ai legislațiunei țerei, în chestiunile așa numite politico-bisericesci, au luat o ținută, careă stă în contrast cu sentimentul general al clerului și poporului nostru, și cu espressele declarațiuni ale sinoadelor eparhiale și ale altor corporațiuni bisericesci din întreagă provinciă noastră metropolitană, cari află în respectivele

proiecte de legi un evident pericol pentru interesele vitale ale bisericii noastre: cestiunea de verificare a numiților doi deputați se ține deocamdată în suspens, și sântul sinod episcopesc al provinciei noastre metropolitane este rugat a se pronunța pe bazele canonice ale disciplinei bisericesti, dacă acești doi membri ai bisericii în casurile concrete sunt ori nu sunt culpabili de vătămarea principiilor și a disciplinei bisericesti.

Față cu aceasta propunere deputații: arhimandritul și vicariu arhiepiscopesc Dr. Ilarion Pușcariu își susține propunerea pentru verificarea numiților, formulată sub Nr. prot. anter. și deputatul Vasile Mangră pentru anularea alegerii.

Punându-se la vot contra propunerile, au căzut și congresul ridică la valoare de conclud. propunerea comisiunii verificatoare.

(Va urma)

Topografia satului Măidan

Dedicație P. S. S. Domnului Episcop NICOLAE POPEA

(Continuare)

În apă este o *cobilă* (un lemn cu geamână din natură), în carea e prinsă *broasca* (un fer lat), pe carea se pune călcâniul fusului cu roata. Peatra de moară cea de din jos se pune pe *scoli* (un lemn scobit cum e peatra). În peatra aceasta vine un *gringeu* (o țevă de lemn), ca să nu se clatine fusul, ear în capătul staniului se pune *pîrpărița* (un fer lat care se bagă în peatra de sus), carea întoarce peatra de sus. În prejurul petrilor este o *obadă*, ce se zice *ocoli*, ca să nu iasă făina decât pe *ciuciureu*, ca să cadă în ladă.

Deasupra petrilor de moară stă *coșul*, carele are gură largă și fund strîmt deschis, din carele cad boabele în *gurițe* (un vâlău mic), ear vâlăul se leagă neîntrerupt de un lătete, ce se tiră pe peatra morii și se numește *chichirez*.

Când nu este de măcinat la moară, se pune un fund la gura *buduroniului*, ear apa se sloboade pe o ierugă de o parte, ce se numește *jghiab*. La moara cu lăzi de apă, apa se conduce pe un vâlău din zătoniu și cade deasupra în lăzi, cari umplându-se, se întoarce vauna și cu ea o altă roată cu dinți, cari întoarce fusul cu peatra.

a) Morile ce se întorc cu mâna se numesc *rișnițe*.

În rișnițe se macină sare, și cucuruzul se uruesce (zdrumică) pentru a se da vitelor „uruiu” cu sare, ear în timpuri săcetoasă se rișnesce și grâu și cucuruz pentru făina trebuincioasă în casă de pâine și mălaiu.

b) O moară, în care se învâgesc (învărtosază, netezesc) țesăturile (pănura, cioarecii) țesute din lână se numește *văiață*. Văiața are iaz, ierugă (canal), jghiab, vâlău și roată ca și moara. Roata văieții e cu vaună dar cu lăzi sau cu aripi, în care lovesce apa spre a întoarce roata.

Lângă roată este o *cadă* (vas desfundat la în cap) în care se pun cioarecii, unde se țin mai multe zile, curgînd apa preste ei pe un vâlău și fi învîrtesce în continu.

Deasupra de vaună de o parte a văieții în grinzi sus sunt prinse două *ciocane* (maie) mari și grele. În vaună sunt bătute sub ciocane nisce mâni de lemn, cari întorcîndu-se roata, lovesc în cocăiele ciocanelor și le ridică în sus treptat, când pre unul când pre altul, cari cad (lovesc) pănura pusă într'o albie (altă troacă) și carea neîntrerupt se întoarce. Învăiegirea pănurei durează 8 zile.

Gêrlescenii, cari sunt de profesiune văiegari, numesc *vaiaga* și *stupă*. Pentru un *col*¹⁾ de pănură învăiegită li-se plătesc 4—5 cruceri.

În Măidan încă au fost în timpurile vechi o *văiață*, carea au fost proprietatea Mărconilor, moșilor nostri; dar murind moșii, cari erau deprinși cu învăiegitul și alți următori ne mai îndeletnicindu-se, s'au ruinat.

V.

Carul, plugul și țeuțina [unelte] economului.

a) Carul

Carul are două *dricuri*, cel dinainte și dîndêret. Dricul dinainte are o *osie*, cepele osiei, în carea intră roata se numesc *cărâmburi* și sunt ferecate cu două *morcoase*; morcoșul scurt de deasupra și cel lung de din jos. Deasupra osiei se pune o *policioară*, carea se prinde de osie cu verigi numite *scengherițe*. Între osie și *policioară* vin două *fălcuțe* prinse cu cuie, la capătul acestora se prinde *proțapul*, în acărui capăt se prinde o cătușă. Între cătușă și proțap vine băgat jugul, carele se ține de ele prin un *toldău* [un cuniu gros de fer]. Partea din sus a jugului, care vine preste grumazul boilor, se zice *jug*, cea din jos *policioară*; aceste se țin de olaltă prin două *fulăre* cari sunt sprijinite de deasupra prin *scripușe*; ear la capetele jugului și *policioarei* sunt găuri, în cari se bagă *rêșdul*, când se înjugă boii. Deasupra *policioarei* de pre osie, care se zice și masă se pune un *ferchedeu*, la acărui capete se pun *stulpizi*, ca să țină *lada* sau *loitrelă*. În *ferchedeu*, *policioară* și *inima carului* se bagă un *toldău*, ca să țină inima.

Dricul dîndêret constă din osie cu *cărâmb*, pe carea se prinde cu verigi un *ferchedeu*; între aceste se bagă o furcă gemenară din natură, ce se zice *ciorobări*, la capăt are o gaură, în care se prinde cu un *toldău* inima carului. Când se cară fîn, se pun în car *loitre*, cari constau din doi *jucei*, ce se țin de olaltă prin *carfe* la capetele cărora sunt *cercei* de fer, în care vin bătate *leucile* [roata de fer a leucei ce vine bătăta în cărâmb se zice *bucie*]. Când se cară tutele deasupra *loitrelor* se pun pătrat nisce prăjini, ca să se poată încărca mai mult în car, și acele se zic *cuberniți*; ear când se cară *berzele* se pune în car *lada*, carea constă din *loitre* mai scurte și pre cari sunt prinse scânduri.

Partile roților se numesc: *bucămul* în care vin bătute *spățele* ear în capăt acestora vin *năplăși*, ce se țin în cerc prin mădular (canie de lemn) în prejurul acestora

¹⁾ Cotul e o măsură de lungime cam de 75 cm. de lung.

să prinde cercul de fer. Ferul din roată se zice *cotoroș* ear buciumul se ferecă cu verigi, ca să nu se spargă. De inima carului sunt prinse lanțe pentru împedecat, legat etc. Lanțul e compus din zăle; la un capăt are o zală mare, ce se zice *bielciug*, ear la celalalt un *cârlig*.

b) Plugul

Plugul constă din *plug*, *rotile* (espr. rocile) și *tânjală*, în carea e jugul.

Plugul are o *trupită* de fier cu trei gemene, ce se numesc *crenge*; vârful dinainte al trupitei se numesc *barbă*; de aceasta și de creanga dreaptă vine prins cu *civii* [Schraube] fierul lat, ce trece prin pământ, ear deasupra lui în dreapta este *cormanul*, carele lapadă breazda de pământ în lături. Acest corman se ține de trupită prin nesce vergele de fier numite *fulări*; un capăt al trupitei așa uumita *creanga mare*, se prinde cu o *civie* de *grindei* [un lemn lung, de carele se ține trupita și toate părțile plugului]. Creanga stângă a trupitei, carea umblă pre pământ, ca să nu se *julească* (să se mânco de pământ) se *înădesce* cu o *nadă*¹⁾ de fier.

În capetele crengelor trupitei dindărăt, vin prinse *coarnele*, de cari ține omul la arat. Naintea ferului celui lat, este prins cu o legătură de grindei, *ferul cel lung*, care taie pământul naintea ferului lat, ear naintea acestuia în grindeiu este băgată *măseaua*, după carea se leagă lanțul, care ține grindeiul pre rotile; cu măseaua aceasta se string și destrîng civilele plugului.

Rotilele (rocilele) constau din o osie cu doană roți, dintre cari, cea dela dreapta (care umblă pre breazdă) e mai mare; între osie și masă la dreapta vine un lemn, ce se zice *cârlig*, ear de stînga alt lemn lat, din natură săbiat cu găuri, ce se zice *sabie*, carele servește pentru a da sau a lua breazda plugului.

Tênjala are la capătul dinainte cătușă, în carea vine jugul, ear în celalalt capăt un *belciug* (zală) de fier, care se pune în cârligul rotilelor.

Plugul de lemn e mai simplu și are tot aceste numiri.

Cu Plugul de lemn se ară *felindă* (o livade) și *mirișcile* (unde au fost grâu), ear cu cel de fier ogoarele (unde au fost cucuruz).

Liuba-Iana.

(Va urma)

Ordinațiunea

fiscalului comitatens în cauza ocupațiunilor din izlaz, despre care s'a amintit în numărul din urmă al F. D. sună astfel:

Trecând terminul dat de congregațiunea comitatensă cu Nr. 1418 pentru improcesuarea ocupanților fără ca ocupații să se fie folosit de favorul dat prin luarea în

¹⁾ *nadă* = dela verb. a *zâdă* = a adange.

arendă, ar urma acuma, că procesele să se pună în curgere în mai mare măsură contra ocupanților.

Considerând însă sarcinile, ce s'ar impune comunelor prin începerea proceselor, considerând mai departe durata pe mai mulți ani a proceselor și procesele îndoeinice pentru ocupațiunile înainte de catastru, considerând apoi că măsurarea și constatarea definitivă a hotarelor în lipsa de ingineri ar putea ținea timp neprevăzut și că din toate aceste împrejurări interesele comunelor sunt periclitare prin prescripția ocupațiunilor și prin nesiguranța proceselor, din aceste motive chiar în interesul comunelor este de dorit aplanarea pacinică, ca speșele ivinde în cas de proces și care nu stau în proporțiune cu rezultatul dubios al procesului să se poată evita și pentru ca între împrejurările esistente să se poată mântinea averea mântuibilă pentru comune, înainte de a începe procesele, doresc a face cea din urmă încercare pentru rezolvirea pacinică a cauzei.

În sensul ordinațiunei mai susnumite a congregațiunei comitatense ocupațiunile se pot vinde ori întregi ori în parte pe lângă încuviințarea comitatului. Spre care scop e de lipsă ca:

1. În fie-care comună reprezentata comunală are să decidă în privința vinderei ori nevinderi în parte ori întregi a ocupațiunilor, trebuind în cazul din urmă să se numească locul unde se află. Aceste decisiuni, ori să aduc pentru ori contra vinderei, nu sunt a să subșterne comitatului, pentru că ele cuprind în sine principiul acceptat de comitat.

2. Dacă se decide vinderea, aceasta are să se publice între locuitori, numindu-se apriat care și ce fel de ocupațiuni să vind, cu provocarea, că toți aceia, care vreau să cumpere pre vecie părțile ocupate din izlaz să le măsoare prin un espert și în termin preclus și nu mai mare de 60 de zile să le insinue la antistia comunală subșternând și schița subscrisă de espert și de cei interesați și după aceasta în înțelesul art. XXII ex 1886 vine a să convoca reprezentanța comunală spre decideră asupra vinderei.

3. După prezentarea schițelor pământele cuprinse în ele pentru asemănarea cu teritoriul ocupat sunt a să supra-revizui și prețui prin o comisiune esmisă din sinul reprezentanței comunale, al cărei president va fi un om încrezut din o comună streină.

Resultatul prețuirei este a se introduce pe schiță și a să subscrie de președinte și de toți apei indivizi, așa după cum o prescrie formulariul alăturat la ordinațiunea vicecomitelui din 7 Iulie 1894 Nr. 24754. — Mai departe tot în înțelesul acestei ordinațiuni este a să introduce pe schiță atestatul de dare și de prețuire, iar atestatul referitoriu la starea materială și familiară a ocupantului vine a se introduce în formă de clausulă prin antistia comunală.

4. După această reprezentanța comunală decide, pe lângă alăturarea schiței ajustate în modul mai sus prescriș, într'o hotărîre, dar pentru tot cumpărătoriu (ocupantul) separat că cui, și cât pământ, și pentru ce preț

El vinde, și la finea concludului stătorește și aceea, că prețul de cumpărare în ce fel de rate și pe lângă ce câmătă se plătește, care conclud astfel luat este a se subscrerne spre aprobare la comitat.

În fine este a se publica, că cine nu se va folosi de acest favor nici în termenul pus pe 1 Iulie st. n. a. c. acela se va scoate fără cruțare din folosința pământului ocupat.

De sine se înțelege, că acest favor se estinde și asupra acelora, care au încheiat cu comunele contract de esarendare și în acele comune unde toate ocupațiunile sunt regulate prin contract de arendare.

Logoj în 13 Martie 1895.

Sulyok, m. p.
fiscal comitatens.

Deoarece ordinațiunea aceasta până acuma nu s'a publicat (din ce motive nu voim să cercetăm), la partea cea mai mare a ocupanților e de lipsă, ca acestia, ba chiar reprezentanțele comunale se ceară prolongirea termenului dela 1 Iulie a. c. pe timp mai îndelungat dela autoritățile respective. Terminul, în vederea lipsei mari de oameni pricepători în ale măsuratului, a fost scurt chiar și dacă s'ar fi publicat la timp ordinațiunea de a regula definitiv ocupațiunile atât de însemnate pentru prosperarea economică a fostilor grăniceri.

Deci recercând pe cei interesați a adresa rugărilor în privința prolongirii termenului direct la fiscalul comitatens dl Sulyok Árpád, comunic totodată, că asupra ocupațiunilor vom mai reveni.

Caransebeș în 8/20 Iunie 1895.

Ion Lințu.

Varietăți

Programa examenelor la Institutul pedagogic diecesan gr. or. cu finea anului școlar 1894/5. Joi în 15/27 Iunie, Curs 2 Geografia, C. 1, 2, și 3 Limba maghiară, C. 3 Ist. patriei, C. 1 Istoria naturală și economia, C. 2 Cântarea bisericească și tipicul. *Vineri în 16/28 Iunie,* Cursul 2 Religie, C. 1 Geografie, C. 3 Limba română, C. 2 Limba germană, C. 1 Geometrie, C. 3. Pedagogie, C. 1 Igienă. *Sâmbătă în 17/29 Iunie,* C. 3 Religie, C. 1 Limba română, C. 2 Metodica, C. 1 Limba germană, C. 3 Fizica, C. 1 Cântarea bisericească și tipicul. *Luni în 19 Iunie (1 Iulie),* Cursul 1 Religie, C. 2 Aritmetică, C. 3. Istoria naturală și economia, C. 2 Limba română, C. 3 Geografie, C. 2 Istoria universală, C. 3 Cântarea bisericească și tipicul. *Marți în 20 Iunie (2 Iulie),* Cursul 3 Contabilitatea bisericească, C. 2. Igienă, C. 1 Istoria universală, C. 3 Aritmetică, C. 2 Geometria, C. 1 Fizică, C. 3 Limba germană. *Mercuri în 21 Iunie (3 Iulie),* Cursul 1 Aritmetică, C. 2 Istoria naturală și economie, C. 3 Constituția patriei, C. 1 Prope-

deutica, C. 2 Fizică, C. 3 Igienă. Esamenul din Gimnastică: *Mercuri în 21 Iunie (3 Iulie).* Esamenul din Musica vocală și instrumentală se va ținea *Mercuri în 28 Iunie (10 Iulie).* Lucrările de mână făcute de eleve vor fi espuse *Joi și Vineri* în sala cursului I. teologic. — *Caransebeș în 4 Mai 1895.* — *Direcțiunea.*

Programa examenelor dela Institutul teologic la sfârșitul anului școl. 1894/5: *Joi în 22 Iunie* dela 8—12 oare Cursul 1 Istoria bisericească, C. 2 Morala, C. 3 Pastorală și Liturgică, C. 1 Ermineutica, C. 2 Exigeza, C. 3 Retorica. *Vineri în 23 Iunie* dela 8—12 oare Cursul 2 Dogmatică, C. 3 Dreptul canonic, C. 1 Isagogia, C. 2 Economia rurală, C. 3 Economia rurală, C. 1 Exigeza. *Luni în 26 Iunie* dela 8—12 oare C. 3 Istoria literaturii române, C. 2 Teologia fundamentală, C. 1 Limba română, C. 3 Exigeza, C. 2 Pedagogia, C. 1. Arheologia. *Marți în 27 Iunie* dela 8—12 oare C. 3 Căitetică, C. 2 Higienea C. 3 Contabilitatea bisericească, C. 1, 2 și 3 Tipicul, C. 1, 2 și 3 Cântarea bisericească. *Mercuri în 28 Iunie* dela 8—12 oare Cursul 1, 2 și 3 Muzica vocală și instrumentală. *Caransebeș în Iunie 1895.* — *Corpul profesoral.*

Monumentul lui Constantin Diaconovici-Loga proiectat de a se desvâli în Caransebeș cu ocaziunea serbării jubileului esistenței de 25 de ani a reuniunii învățătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeșului, după cum suntem informați, la cererea motivată a mai multor despărțăminte teritoriale a reuniunii și a mai multor persoane competente nu se va desvâli deja în duminica schimbării la față adevă în 6/18 August a. c. la „ziua Împăratului” și nici jubileul nu se va serba la acest termen, precum hotărâse cam pripit comitetul reuniunii, ci aceste festivități naționale, pentru cari se fac pregătiri grandioase, se vor începe verosimil duminică în 13/25 August, și se vor continua în ambele zile următoare, luni în 14/26 și marți în 15/27, adevă până în ziua sâmbătoarei Adormirii preacuratei fecioare (Sânta Mărie mare). Ba unora chiar și acest termen li este prea timpuriu, și se cere amănare cu una, respective două săptămâni, adevă pe 1. respective 8. Septembrie st. n. Aceste ambe din urmă termene încă ar fi acceptabile, dar le stă în cale împrejurarea, că înscrierile la multe școale publice se încep cu 1 Septembrie deci mulți învățători, studenți, și părinți de studenți, cari la începutul ultimei săptămâni din August (st. n.) ar putea participa la festivitățile proiectate din Caransebeș după 1 Sept. nu mai cu greu vor putea veni.

Ziua de 6/18 August, (schimbarea la față) a fost de tot rău aleasă, pentru că, la ziua Împăratului cei mai mulți preoți și învățători n'ar fi putut veni la Caransebeș, având se funcționeze în bisericile din comunele lor respective.

Cu mult mai potrivite vor fi duminicile următoare deosebit 13/25 August ori chiar 20 August (1 Septembrie).

Așadară noi pledăm cu toată stăruința pentru 13/15 August ori 1 Sept. n. și numai dacă festivitățile se vor

ținea în vr'una din aceste zile, numai în acel caz prorocim un succes pre deplin satisfăcătoriu.

După cum suntem informați, comitetul reuniunii în conțelegere cu comitetul executiv al ridicării monumentului în scurt timp se vor întruni iară, și apoi, hotărînd și altele, vor stabili definitiv și ziua jubileului, ce apoi se va comunica publicului. *D.*

Medaila comemorativă. Comitetul executiv ales de ambele reuniuni învățătoresci gr. or. române din diecesele Caransebeșului și Aradului, căruia i-s'a concretizat a ridica în cimiteriul român din Caransebeș un monument demn marelui pedagog și apostol al culturii naționale române, *Constantin Diaconovici-Loga*, (1760—1850) care monument se va desvâli cu ocaziunea sărbării jubileului reuniunii Caransebeșene, se ocupă de presinte cu lucrările pregătitoare pentru baterea unei monete de *argint și de bronz aurit*, pe a cărei una latură se va vedea pe lângă inscripțiuni potrivite chipul nevitatului bărbat, ori poate însuși conturile monumentului, iar pe cealaltă parte se va eternisa în metal ținerea jubileului de existența de 25 de ani 1869—1895 a reuniunii învățătorilor români din diecesa Caransebeșului. Medaila se va bate după desemnurile și modelul arhitectului român *Adrian Diaconovici* din Bocșa-montană, un strănepot a lui *Constantin Diaconovici-Loga*, prin renumita firmă de gravură și medailare *Carol Braun* din Viena (I Kärnthnerstrasse 20), carea la anul 1887 bătuse, tot după desemnul și modelul numitului arhitect român și medaila comemorativă a sărbării jubileului de 50 de ani de preoție a fericitului prim episcop de pie memorie *Ioan Popasu*.

O carte veche. În biserică română gr. or. din comuna *Iaz* de lângă Caransebeș se află încă în folosință psaltirea binișor conservată, carea s'a tipărit în limba română cu litere cirile la anul 1652 și s'a fost dedicat lui *Racof*, Marelui Principe al Transilvaniei. — *D.*

Un mijloc în contra muscei de Golubaciu. Veterinariul de stat din Deva a esperiat, că dacă se ung vitele cu o mestecătură de unsoare de porc și de iodoform, în deosebi dacă se ung părțile cele mai moi, mai ușor atăcabile, nici o muscă nu se atinge de animal. Se atrage atențiunea economilor asupra acestui mijloc cu observarea, ca să fie băgători de samă, ca la folosirea acestui mijloc să nu se lingă animalele unele pre altele.

Țiglară și societatea de zidiri pe acțiuni din Caransebeș. Comitetul fundatoriu a trimis sub datul de 9 Iunie n. fiecărui acționar înștiințarea, că de oare-ce pe baza prospectului ddo 16 Maiu a. c. toate cele 300 de acțiuni à 100 fl.=30.000 fl. sunt subscrise să va păși acum la constituirea societății. Spre acest scop se convoacă o *adunare generală constituitoare pe Dumineca în 23 Iunie 1895, la 2 oare d. a. ținîndă în sala Magistratului din Caransebeș*. La ordinea zilei sunt:

1. Alegerea unui președinte ad hoc.
2. Raportul comitetului fundatoriu.
3. Stabilirea statutelor.
4. Constituirea în sensul acestor statute.

5. Votarea absolutoriului comitetului fundatoriu.
6. Alegerea consiliului supraveghiatoriu.
7. Propuneri.

Comitetul fundatoriu observă în comunicatul său, că fie-care acție de posesorului său dreptul la un vot. Nime însă și sub nici o formă nu poate avea mai mult de zece voturi. Acel acționar, carele va fi împedat a lua parte în persoană la adunarea generală constituitoare poate fi reprezentat și prin alt acționar plenipotentat. Muieri și minoreni pot fi reprezentate numai prin acționari. Putăm succesul dōrit noăuei întreprinderi industriale.

Licitățiune minuendă

Pe baza încuviințării Ven. Consistoriu diecesan ddo 24 Maiu 1895 Nr. 1362 B. se escrie licitațiune minuendă pentru facerea zidului împrejurul s. biserici din *Fizeș*, cu prețul exclamărei de 525 fl. 79 cr. v. a.

Licitățiunea se va ținea în 29 Iunie 1895 s. v. la 11 oare antemeridiane.

Reflectanții sunt poștiți a se presenta în ziua și oara deșiptă în comună, avînd a depune la începutul licitațiunei vadiul de 10% din prețul exclamării în bani gata sau în hărtii de valoare.

Planul și specificațiunea de spese precum și condițiunile de licitațiune se pot vedea la oficiul parohial din loc.

Rezultatul licitațiunei intră în putere de drept numai după aprobarea lui din partea Ven. Consistoriu diecesan.

[37] 1—3

Pavel Botoș,
paroh și președinte.

Dimitrie Novac,
inv. și not. al comit. par.

Licitățiune minuendă

În urmarea încuviințării Ven. Consistoriu diecesan din 20 Martie a. c. Nr. 638 B. se escrie licitațiune minuendă pentru astrucarea cu tinichea a bisericei din comuna *Buchiniu* cu filia *Prisian* lângă Caransebeș precum și renovarea pre din afară a bisericei.

Terminul de licitațiune va fi în 9/21 Iulie a. c. la 11 oare antemeridiane prețul de exclamare este 923 fl. 12 cr. v. a.

Reflectanții vor avea să depună vadiu de 10% ante de licitațiune la mîna epitropiei parohiale sau în bani gata sau hărtie de valoare.

Specificațiunea de spese și măsuri se poate vedea ori și când la oficiul parohial din *Buchiniu*.

Buchiniu din ședința comitetului parohial ținută la 21 Maiu 1895.

2—3 [25]

Romul Tinca
președ. com. par.

Nicolae Belciu
notariu com. par.

În conțelegere cu protopresbiterul tractual.

